

۳۳. ضرورت تدوین قانون جامع انتخابات

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	۱. محدودیت‌ها و تنگناهای نظام انتخاباتی
۴.....	۱-۱. تعدد انتخابات
۶.....	۱-۲. مسائل نظارت و اجرا
۷.....	۱-۳. عدم وجود شرایط برای ورود به گردونه انتخابات
۸.....	۱-۴. مبهم بودن شرایط نامزدهای ریاست جمهوری و نمایندگی مجلس شورای اسلامی
۱۰.....	۱-۵. تقسیمات کشوری و حوزه انتخابیه
۱۱.....	۱-۶. شناسنامه به‌عنوان مدرک شناسایی
۱۱.....	۱-۷. نظام رأی‌گیری سنتی
۱۳.....	۱-۸. تبلیغات
۱۴.....	۱-۹. فقدان سازوکارهای انتخاباتی برای حمایت از احزاب
۱۷.....	۱-۱۰. لیست‌های انتخاباتی
۱۸.....	۲. محورهای کلی تدوین قانون جامع انتخابات
۲۱.....	نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاد
۲۵.....	پی‌نوشت‌ها
۲۷.....	منابع و مأخذ



۳۳. ضرورت تدوین قانون جامع انتخابات

چکیده

نظام انتخاباتی قواعد و چارچوب‌های به‌رسمیت شناخته‌شده‌ای است که بیانگر چگونگی تبدیل آرای مردم به مناصب و پست‌های سیاسی است. این نظام انتخابات باید به‌گونه‌ای عمل کند که نتیجه آن فراهم شدن مکانیسم و سازوکار مطلوب و مناسب برای برگزاری انتخابات سالم و رقابتی باشد. به‌نظر می‌رسد نظام انتخاباتی جمهوری اسلامی ایران دارای ضعف‌ها و نواقصی است که به سبب آنها نمی‌توان انتخابات مطلوب را برگزار کرد. این تحقیق با برشمردن مسائل و مشکلات نظام انتخاباتی کشور، ضرورت تدوین نظام جامع انتخاباتی را یادآور می‌شود. به‌نظر می‌رسد مسائلی نظیر تعدد انتخابات در کشور، مسائل نظارت و اجرا، عدم وجود شرایط برای ورود به گردونه انتخابات، مبهم بودن شرایط نامزدهای انتخاباتی، تقسیمات کشوری و حوزه انتخابیه، اصرار به‌وجود شناسنامه به‌عنوان مدرک شناسایی، نظام و رأی‌گیری سنتی، تبلیغات، فقدان سازوکارهای انتخاباتی در برنامه پنجم توسعه برای حمایت احزاب و نبود لیست‌های انتخاباتی، ضرورت تدوین نظام انتخاباتی را در برنامه پنجم توسعه بیش از پیش موجب شده است.

مقدمه

به یقین امروزه در همه دنیا، انتخابات به‌عنوان مشروع‌ترین و مقبول‌ترین ابزاری است که از طریق آن مسئولان قوای حاکم تعیین می‌شوند و با این ابزار، مردم در شکل‌گیری نظام سیاسی توسط نهادها و سازمان‌های حکومتی مداخله می‌کنند. این شیوه تعیین زمامداران و نهادهای قدرت که «دمکراسی» نامیده می‌شود و به‌عنوان تجربه عقلایی بشر امروزی به رسمیت شناخته شده است، در نظام ما از منظر دینی و اعتقادی نیز اهمیت و ارج پیدا می‌کند. در جمهوری اسلامی ایران، مطابق اصل پنجاه‌وششم (۵۶) قانون اساسی، «حاکمیت مطلق بر جهان و انسان از آن خدا است و هم او انسان را بر سرنوشت اجتماعی خویش حاکم ساخته است. هیچ کس نمی‌تواند این حق الهی را از انسان سلب کند یا در خدمت منافع فرد یا گروهی خاص قرار دهد و ملت این حق خداداد را از طریقی که در اصول بعد می‌آید، اعمال می‌کند».^(۱)

از آنجا که نظام انتخابات و روش‌های گزینش مقامات سیاسی در هر کشور به‌دلیل اعطای قدرت فراوان به منتخبان و بیم سوءاستفاده از آن دارای حساسیت خاصی است، همواره مورد توجه صاحب‌نظران، سیاستمداران و فعالان سیاسی بوده و چالش‌های فراوانی از رهگذر در جوامع مختلف مشاهده شده است. جامعه سیاسی - اجتماعی ایران نیز از این دایره این حکم کلی خارج نیست. نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران که از رهگذر پیروزی انقلاب اسلامی حاصل شد، اگرچه گامی بود بس سترگ در نابودی نظام استبدادی و آغازی بود بر اعمال حق تعیین سرنوشت توسط صاحبان اصلی انقلاب یعنی مردم، لکن هنوز تا نقطه مطلوب فاصله دارد و در این





نقش نظام انتخاباتی بسیار تعیین‌کننده است.^(۲)

انتخابات فرآیندی واجد قواعد به رسمیت شناخته شده و دارای تبعات و کارکردهای رسمی حقوقی و سیاسی است، فرآیندی که طی آن تمام یا بخشی از آحاد جامعه فرد یا افرادی را برای تصدی یا مناصب برمی‌گزینند و نظام انتخاباتی در اینجا همان قواعد به رسمیت شناخته شده‌ای است که بیانگر چگونگی تبدیل آرای مردم به مناصب و پست‌های سیاسی است. از این رو آن را می‌توان شیوه یا ابزار ترجمان آرای شهروندان در هیئت کرسی‌های نمایندگی و مناصب سیاسی دانست. مجموعه‌ای از قواعد و کاربست‌ها که به موجب آن آرای شهروندان تعیین‌کننده گزینش یا انتخاب مقامات اجرایی و تقنینی به‌شمار می‌رود.^(۳)

بنابراین با توجه به اهمیت نظام انتخاباتی در تبدیل آرای مردم به مناصب و پست‌های سیاسی، باید گفت: قواعد و چارچوب‌های نظام انتخاباتی باید به‌گونه‌ای باشد که پیامد و نتیجه‌اش برگزاری انتخابات سالم، بی‌مسئله، عادلانه، رقابتی و پرافتخار و در نتیجه بر روی کار آمدن دولت و مجلسی قوی، کارآمد و شایسته باشد.

۱. محدودیت‌ها و تنگناهای نظام انتخاباتی

بسیاری از کارشناسان بر ضعف نظام انتخاباتی کشورمان اذعان دارند و به‌نظر آنها قوانین فعلی انتخابات در کشور به‌دلیل نقص فراوان، قوانین مطلوب و کارآمدی نیستند و نمی‌توان با اتکا به آنها انتخابات سراسری و عمومی در کشور را به‌خوبی اجرا و نظارت کرد. در واقع برگزاری انتخابات سالم در چارچوب قانون نیاز به وجود



برخی شرایط، ابزار و امکانات کمی و کیفی خاصی دارد. در صورتی که ابزار و امکانات مورد نیاز و همچنین عوامل جانبی آن مهیا نباشد، برگزارکنندگان انتخابات نخواهند توانست انتخابات سالم و بدون مسئله‌ای را برگزار کنند.

به جهت وجود ایرادها و نقایص در قوانین فعلی انتخابات، ما شاهد اصلاحیه‌های مکرری هستیم که در این قانون انجام شده است. در واقع مبنای اصلی برگزاری انتخابات، قانون انتخابات است. معمولاً این قوانین به‌ندرت تغییر می‌یابند، اما از ویژگی‌های مشخص قوانین انتخاباتی ایران وجود اصلاحیه‌های مکرر آن است؛ به‌طور مثال قوانین انتخاباتی مجلس شورای اسلامی در تمامی دوره‌های مجلس شورای اسلامی دستخوش جرح و تعدیل شده است و اصلاحیه‌ها و مصوبه‌های قانونی مرتبط با آن نزدیک به ۳۰ مورد است.

انتظار می‌رود با تدوین نظام حقوق جامع انتخابات در کشور و رفع نقاط ضعف و کاستی‌های موجود، به انبوهی از مشکلات فراروی نهادهای مجری و نظارت پایان داده شود و با رعایت اصول و قواعد مردم‌سالاری دینی حقوق شرکت‌کنندگان در انتخابات حفظ و منافع کشور تأمین شود و برای همیشه چاره‌اندیشی و تدبیر لازم برای برگزاری انتخابات سالم، عادلانه، رقابتی و پرافتخار صورت گیرد.

ایرادها و نقایصی که به‌نظر کارشناسان به‌قوانین انتخاباتی وارد است و باید در تدوین نظام جامع مورد توجه قرار گیرد، عبارتند از:

۱-۱. تعدد انتخابات

مطابق قانون اساسی و نظام فعلی انتخابات کشور، انتخابات مجلس خبرگان هر هشت



سال یکبار و انتخاب‌های ریاست‌جمهوری و مجلس شورای اسلامی کشور هر چهار سال یکبار برگزار می‌شود، ضمن اینکه برگزاری همه‌پرسی هم، زمان مشخصی ندارد و هر زمان که ضرورت ایجاب کند، برگزار خواهد شد.

در انتخابات ریاست‌جمهوری، سراسر کشور به‌منزله یک حوزه انتخابیه تلقی می‌شود و تقسیمات خاصی وجود ندارد. در انتخابات مجلس خبرگان کشور به ۲۸ حوزه انتخابیه تقسیم شده و برای هر یک از این حوزه‌ها به تناسب جمعیت از یک تا شانزده نماینده اختصاص یافته است. این تعداد ثابت نیست و به ازای هر یک میلیون نفر که به جمعیت هر حوزه انتخابیه اضافه شود، یک نفر به نمایندگان آن حوزه اضافه خواهد شد.

در انتخابات مجلس شورای اسلامی در حال حاضر ۲۰۷ حوزه انتخابیه وجود دارد که ۲۰۲ حوزه آن مربوط به اکثریت مردم مسلمان کشور و ۵ حوزه دیگر مخصوص هموطنان اقلیت دینی شناخته شده در قانون اساسی است که در انتخابات شوراهای اسلامی کشور مانند انتخابات ریاست‌جمهوری و انتخابات مجلس خبرگان تقسیمات مخصوصی وجود ندارد، بلکه همان محدوده واحدهای تقسیماتی روستا، دهقان، شهر، بخش، شهرستان و استان که هر کدام محدوده یک حوزه انتخابیه مستقل را تشکیل می‌دهند، ملاک عمل است.

از مقدمات فوق این امر منتج می‌شود که با سیستم فعلی، مردم تقریباً به‌طور متوسط هر سال یکبار در پای صندوق‌های رأی حاضر شوند. این امر در کنار آثار مثبت مشارکت عمومی در فرآیند اداره امور کشور تبعات منفی نیز به‌دنبال دارد. هزینه‌های سنگین انتخاباتی، ایجاد فضای ملتهب سیاسی برای هر انتخابات، تعطیل



شدن بسیاری از امور جاری کشور به‌خاطر انتخابات، دغدغه حضور مردم و ... از آن جمله تبعات است.^(۴)

با تجمیع انتخابات و برگزاری هر دو سال یک انتخابات، می‌توان تبعات و اثرات منفی این سیستم انتخاباتی را کاهش داد و از این طریق صرفه‌جویی در هزینه‌های برگزاری انتخابات، صرفه‌جویی در وقت دستگاه‌های اجرایی، تنش کمتر در فضای سیاسی - اجتماعی جامعه، همسویی رئیس‌جمهوری و نمایندگان مجلس (در صورت برگزاری همزمان انتخابات ریاست‌جمهوری با مجلس شورای اسلامی و شوراهای مجلس خبرگان) و افزایش انگیزه عمومی برای مشارکت گسترده در انتخابات را موجب شد.^(۵)

۲-۱. مسائل نظارت و اجرا

مهمترین مسئله در انتخابات برگزاری صحیح آن است و صحت انتخابات زمانی اطمینان‌بخش است که با وسایل و ابزاری دقیق یا تحت شرایط و نظارت اشخاصی امین صورت گیرد.^(۶) قانون اساسی جمهوری اسلامی برای تضمین سلامت و اطمینان از صحت برگزاری انتخابات، نهاد مقتدری به‌نام شورای نگهبان ناظر بر انتخابات قرار داده شده است. براساس ماده (۳) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، نظارت بر انتخابات مجلس برعهده شورای نگهبان است. این نظارت استصوابی و عام و در تمام مراحل و در کلیه امور مربوط به انتخابات جاری است. به‌موجب ماده (۸) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری، نظارت بر انتخابات ریاست‌جمهوری به‌عهده شورای نگهبان است. این نظارت عام و در تمام مراحل در کلیه امور مربوط به انتخابات جاری است.



با توجه به موارد فوق نظارت شورای نگهبان بر انتخابات بسیار کلی بوده و حدود این نظارت معین و مشخص نشده است. اگرچه معنا و تفسیر نظارت مشخص و معین است و برای برگزاری یک انتخابات سالم و بدون مسئله و مردمی، نظارت دستگامی پرقدرت ولی بی‌طرف برای حفاظت از اجرای قانون لازم است، لکن در عمل مشاهده می‌کنیم به علت عدم وجود مرزبندی خاص، مشکلات خاصی بین مجریان و ناظرین در برخی از حوزه‌های انتخابیه شهرستان‌ها و بخش‌ها رخ می‌دهد. مشخص نبودن محدوده مرزبندی موجب شده است که در برخی موارد اختلاف‌هایی در عمل بین مجریان و ناظرین رخ می‌دهد. از آن جمله تعیین اعضای هیئت‌های اجرایی است که عملاً فرماندار و بخشدار به‌عنوان مجری در دعوت از معتمدین هیئت اجرایی، فاقد اختیار اجرایی هستند و ابتکار عمل در حیطه مسئولیت آنها نیست. از طرف دیگر معمولاً برای نظارت دقیق‌تر لازم است افرادی که به‌عنوان اعضای هیئت نظارت در حوزه‌های انتخابیه، شهرستان‌ها و بخش‌ها و همچنین ناظرین در شعب ثبت‌نام و اخذ رأی انتخاب می‌شوند، نسبت به مجریان برگزاری انتخابات، اطلاعات قانونی بیشتری را داشته باشند که در برخی مواقع این مهم در بعضی از حوزه‌های انتخابیه شهرستان‌ها، بخش‌ها و شعب ثبت‌نام و اخذ رأی نادیده گرفته شده است.^(۷)

۱-۳. عدم وجود شرایط برای ورود به گردونه انتخابات

در هر انتخاباتی به‌ویژه انتخابات ریاست جمهوری، شاهد ورود افراد بی‌شمار فاقد شرایط لازم برای نامزدی در انتخابات هستیم. رد صلاحیت این تعدادی بی‌شمار از افراد وجه مطلوبی برای نظام سیاسی ایران ندارد، از این‌رو ضرورت دارد شرایطی برای



نامزدی در انتخابات تعیین شود. به‌نظر می‌رسد علت بروز این مشکل عمدتاً به تحولات و اقتضائات زمان حاضر برگشت می‌کنند چرا که قوانین موجود در حال و هوای سال‌های اولیه انقلاب شکل گرفته و بر مبنای فرهنگ سیاسی آن دوران رقم خورده است. در آن سال‌ها شرکت در انتخابات اعم از مشارکت در رأی دادن یا حضور به‌عنوان داوطلب جهت انتخاب شدن یک تکلیف دینی - اجتماعی تلقی می‌شد و انتخابات بر این محور رقم می‌خورد، طبیعتاً بسیاری از مشکلات امروزی در موضوع انتخابات ظهور نمی‌یافتند. اما این روند تکلیف‌محور، کم‌کم به یک روند حق‌محور تبدیل شد و تعداد بیشتری از شهروندان درصد ورود به نهادهای سیاسی عالی کشور برآمده‌اند و این حق را از جمله حقوق سیاسی - اجتماعی خود می‌دانند. از این‌رو در ادوار اخیر مواجه با خیل عظیم داوطلبان برای حضور در این نهادها هستیم^(۸) که متأسفانه در بسیاری از موارد به‌دلیل سکوت قانون، صلاحیت لازم را ندارند.

۱-۴. مبهم بودن شرایط نامزدهای ریاست جمهوری و نمایندگی مجلس شورای اسلامی

بدیهی است دقت و سختگیری در تعیین دستگاه ناظر بر انتخابات از اهمیت فراوانی برخوردار است و هر اندازه این نهاد از گرایش‌ها و موضع‌گیری‌های گروهی و جناحی فارغ‌تر و نسبت به نتیجه انتخابات بی‌اعتناتر و در یک کلمه بی‌طرف‌تر باشد، سلامت انتخابات بیشتر تضمین خواهد شد. در این راستا لازم است قوانین مربوط به نظارت به‌ویژه تعیین صلاحیت داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی و ریاست جمهوری بدون ابهام، صریح، شفاف و روشن باشند، به‌گونه‌ای که راه را بر هرگونه برداشت



شخصی و تفسیر به رأی مسدود کند. به‌عنوان مثال، شرایطی نظیر حداقل یا حداکثر سن، تابعیت ایرانی‌الاصل بودن، سواد و یا عدم تصدی مقام‌ها و منصب‌های دخیل در امر انتخابات و برخی مشاغل اجرایی و قضایی در زمان انتخابات (که در قوانین مختلف انتخاباتی ایران پیش‌بینی شده‌اند) به‌سادگی قابل احراز بوده و محل هیچگونه مناقشه و جدالی نمی‌توانند باشند. اما در مورد شرایطی همانند آمادگی روانی نظیر عدم سفه و جنون، اهلیت اخلاقی نظیر امانت، تقوی و عدم اشتها به فساد، فسق و فجور و صلاحیت‌های عقیدتی نظیر ایمان، اعتقاد و التزام به اسلام و جمهوری اسلامی ایران، وفاداری به قانون اساسی و اعتقاد به ولایت فقیه وضعیت چنین نیست، چرا که این موارد از عینیت لازم برخوردار نیستند و لازم است که قانونگذار برای جلوگیری از هرگونه سوء برداشت، موارد و مصادیق آنها را تبیین و چگونگی احرازشان را برطبق اصول مسلم و پذیرفته شده حقوقی با صراحت هر چه تمامتر روشن کند.^(۹)

مطابق اصل یکصدوپانزدهم (۱۱۵) قانون جمهوری اسلامی رئیس‌جمهور باید از میان «رجال مذهبی و سیاسی» که واجد شرایط زیر هستند انتخاب شود: «ایرانی‌الاصل، تابع ایران، مدیر و مدبر، دارای حسن سابقه و امانت و تقوی، مؤمن و معتقد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و مذهب رسمی کشور». بدیهی است هنگامی که قانون اساسی شرایطی را بیان کرده است، به‌وسیله قانون عادی نمی‌توان شرایط جدیدی برای نامزدهای ریاست‌جمهوری قرار داد، اما «کیفی» بودن بسیاری از معیارهای مذکور در اصل یکصدوپانزدهم (۱۱۵) راه را برای اعمال سلیقه در تعیین صلاحیت ثبت‌نام‌کنندگان می‌گشاید. بنابراین همواره این ضرورت احساس شده است که تعاریف دقیق قانونی از



این مفاهیم ارائه شود یا مصادیق این مفاهیم در قانون ذکر شود.

در قانون نظام جامع انتخابات باید رسماً درباره مجاز بودن یا نبودن ریاست‌جمهوری زنان موضعگیری کند و معیارهای کمی و مصادیق مشخصی از مفاهیم مندرج در اصل یکصدوپانزدهم (۱۱۵) ارائه کند. به‌نظر می‌رسد تعیین معیارها کمی شرایط ریاست‌جمهوری، هم به مجریان و هم به ناظران انتخابات کمک می‌کند تا ملاک‌های منضبط و مشخص برای انجام وظایف خود داشته باشند و از اعمال سلیقه در تشخیص صلاحیت کاندیداهای ریاست‌جمهوری حتی‌الامکان پیشگیری خواهد کرد. البته باید مشخص باشد که هر یک از این معیارها مربوط به کدام یک از «شرایط» است.^(۱۰)

۵-۱. تقسیمات کشوری و حوزه انتخابیه

مرزبندی و محدوده برگزاری هر انتخابات با انتخابات دیگر فرق دارد. در انتخابات ریاست‌جمهوری، کل کشور یک حوزه انتخابیه تلقی می‌شود و در انتخابات مجلس خبرگان، هر استان یک حوزه انتخابیه مستقل است. در انتخابات مجلس شورای اسلامی، حوزه انتخابیه منطبق بر مصوبات تقسیمات کشوری نیست و این عدم هماهنگی مصوبات تقسیمات کشوری با حوزه انتخابیه در انتخابات مجلس شورای اسلامی، یکی از مسائلی است که موجب بروز تنش می‌شود. در بعضی موارد دو، سه و حتی چهار شهرستان یک حوزه انتخابیه را تشکیل می‌دهند و جمعاً دارای یک نماینده هستند. از این‌گونه حوزه‌های انتخابیه می‌توان حوزه انتخابیه تفت و میبد (دو شهرستان) با یک نماینده، میاندوآب، شاهین‌دژ و تکاب (سه شهرستان با دو نماینده) را نام برد. از طرف دیگر حوزه‌هایی وجود دارند که چهار شهرستان کمتر یا بیشتر



دارای چند نماینده مشترک هستند، مثل تهران، ری، شمیرانات و اسلام‌شهر که قابل تفکیک و مرزبندی با توجه به وضعیت فعلی هم نیستند.^(۱۱)

۶-۱. شناسنامه به‌عنوان مدرک شناسایی

در نظام فعلی انتخابات، شناسنامه به‌عنوان مدرک شناسایی رأی‌دهندگان محسوب می‌شود که به جهت سوءاستفاده و تقلب از آن، مدرک معتبر و مناسبی به‌نظر نمی‌رسد. گزارش‌های رسیده مؤید آن است که بعضاً با مواد پاک‌کننده اثر مهر را در شناسنامه از بین می‌برند و یا با شناسنامه افراد فوت شده خصوصاً در مناطق روستایی که شناسنامه‌های افراد فوت شده باطل نمی‌شود، مجدداً اخذ رأی به عمل می‌آید. تصور می‌رود زمان آن رسیده باشد که با بررسی جوانب امر، روش‌های معتبر و قابل اعتماد دیگری برای اخذ رأی مدنظر قرار گیرد.^(۱۲)

۷-۱. نظام رأی‌گیری سنتی

رأی‌گیری اصلی‌ترین شکل پیاده‌سازی مردم‌سالاری است. به‌نظر می‌رسد توسعه فناوری اطلاعات می‌تواند به‌شدت چهره فرآیندهای انتخاباتی را تغییر دهد. امروزه در جهان بحث‌های زیادی در زمینه سهولت کاربرد، مزایا و ریسک‌های مرتبط با انتخابات الکترونیکی مطرح است. اگرچه این نوع انتخابات به‌دلیل عدم شفافیت ذاتی‌اش بحث‌و‌جدل‌های زیادی را به‌دنبال داشته است، اما در صورت پیاده‌سازی صحیح، نسبت به سایر روش‌های رأی‌گیری مزایای زیادی را به همراه خواهد داشت. به‌کارگیری انتخابات الکترونیکی در برگیرنده مزایای زیر است:



- بهبود فرآیند پردازش آراء و تسریع در تجزیه و تحلیل نتایج.

به‌کارگیری انتخابات الکترونیکی، تجزیه، تحلیل و پردازش فرآیند رأی‌گیری را بهبود می‌بخشد. به این معنا که بلافاصله پس از خاتمه انتخابات، نتایج حاصله در حوزه‌ها موجود بوده و نیازی به بسیج اشخاص و استفاده از افراد داوطلب جهت شمارش آراء نیست.

- کاهش تقلب و خطاهای مربوط به استفاده از تعرفه‌های کاغذی.

از جمله اشکالاتی که در استفاده از سیستم‌های سنتی با آن روبرو هستیم. بلا تکلیفی در مورد نحوه برخورد با تعرفه‌های کاغذی پاره، تا شده یا علامت‌گذاری شده است. از طرف دیگر در این سیستم‌ها امکان نابودی آراء بعضی از صندوق‌ها یا پرکردن صندوق با آراء تقلبی توسط افراد متقلب وجود دارد. با به‌کارگیری رأی‌گیری الکترونیکی این معضلات وجود نخواهد داشت یا کاهش می‌یابد.

- امکان شمارش آراء سفید.

رأی سفید رأی است که در آن رأی‌دهنده هیچ یک از کاندیداها را انتخاب نکرده است. در سیستم‌های سنتی رأی سفید به‌عنوان رأی باطل تلقی شده و از سایر انواع آراء باطل تفکیک نیست. درحالی که در رأی‌گیری الکترونیکی این نوع آراء قابل شمارش بوده که می‌تواند از جنبه‌های سیاسی بسیار حائز اهمیت باشد. البته نحوه برخورد با آراء سفید در انتخابات الکترونیکی به سیاست دولت بستگی دارد.^(۱۳)

به‌طور کلی برگزاری انتخابات می‌تواند مزایای سرعت بالا، صحت و دقت نتایج، سهولت پیش‌تر برای رأی‌دهندگان، تجزیه و تحلیل سریع آراء و هزینه پایین را به همراه داشته باشد. البته استفاده از تمامی مزایای

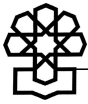


انتخابات الکترونیکی مستلزم به‌کارگیری معیارهای امنیتی پیشرفته و افزایش اعتماد رأی‌دهندگان و مسئولین انتخابات است.^(۱۴)

۸-۱. تبلیغات

در بخش تبلیغات مسائل و مشکلات خاصی مطرح است. یکی از این مسائل، تنش‌های قومی و مذهبی حاصل تبلیغات انتخاباتی است. در انتخابات ریاست‌جمهوری نظر به اینکه در کل کشور یک نفر انتخاب می‌شود، مسئله قومیت، طایفه، مذهب و ... مطرح نیست و بنابراین تنش تبلیغاتی در حد بالایی نیست، اما در انتخابات مجلس شورای اسلامی با توجه به وضعیت حوزه‌های انتخابیه که چند شهرستان دارای یک نماینده هستند، مسئله قومیت، طایفه، مذهب و ... در بعضی از حوزه‌های انتخابیه باعث تنش‌های تبلیغاتی می‌شود.^(۱۵) بنابراین در تبلیغات انتخاباتی باید توجه کرد که هر اقدامی که با مستمسک قرار دادن عقاید مذهبی و گرایش‌های قومی، طبقاتی، اعتقادی و منطقه‌ای به‌منظور جلب آراء یا موجب صرف نظر کردن رأی‌دهندگان از اخذ رأی شود، ممنوع گردد و مجازات‌هایی علیه مجرمان در نظر گرفته شود.

یکی دیگر از مسائل تبلیغات، فقدان قوانین مشخص در حوزه فناوری نوین تبلیغاتی است. باید نحوه و جایگاه ابزارهای ماهواره‌ای، وبسایت‌ها، وبلاگ‌ها، تبلیغات مجازی و نیز پیامک‌ها در تبلیغات انتخاباتی روشن شود و ساماندهی مشخصی یابند. به‌طور کلی لازم است قانون نظام جامع انتخابات انواع رسانه‌های تبلیغاتی را به‌لحاظ شکلی، حوزه تأثیر جغرافیایی، تأثیر مردمی، نوع مالکیت، نحوه اداره و تابعیت آنها را پیش‌بینی کند و یکی دیگر از مسائل، هزینه‌های تبلیغاتی و



مسائل مالی انتخابات است که بر آنها محدودیت و نظارتی اعمال نمی‌شود. در واقع نداشتن ضابطه در این خصوص باعث دور افتادن از اصول اولیه رقابت مشارکتی و تضییع سرمایه‌های ملی است. از این‌رو نیازمند تدوین و تصویب قوانین مربوطه است.

۹-۱. فقدان سازوکارهای انتخاباتی برای حمایت از احزاب

احزاب نقش مؤثر و بی‌بدیلی در توسعه انتخابات دارند. یکی از آثار فعال بودن احزاب سیاسی در انتخابات، معقول‌تر شدن هر چه بیشتر تعداد نامزدهای انتخاباتی خواهد بود. این امر از پراکندگی آرای شهروندان جلوگیری کرده، قدرت نمایندگی منتخبان را افزایش خواهد داد. در حالی که در غیبت احزاب، شهروندان هم از حیث نامزدی و هم از جهت رأی دادن، دچار پراکندگی می‌شوند و طبعاً ضریب قدرت پشتیبان نمایندگان کاهش خواهد یافت.

برتری دیگر انتخابات حزبی بر انتخابات بدون حزب، در این است که در صورت اخیر، عمل رأی دادن به جای اینکه برمبنای برنامه سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی باشد، برپایه وابستگی به شخصیت‌ها و لزوماً احساسی و سطحی خواهد بود. در حالی که در صورت اول، احزاب بدو پارهای مسائل و مشکلات اجتماعی را، که جنبه حیاتی داشته و توجه اکثر افراد جامعه را به خود مشغول کرده است، با نهایت دقت، انتخاب و راه‌حل‌ها و روش‌هایی معقول و منطبق با احتیاجات و آمال مردم را برای آنها پیشنهاد می‌کنند. به این ترتیب افکار و علایق و توقعات مردم که تا پیش از اقدامات حزبی مبهم و غیرمعلوم بود، با بررسی‌ها و چاره‌جویی‌های مقدماتی، جنبه مشخصی به‌خود می‌گیرند و راه آینده دولت و مردم را هموار می‌کنند. به عبارت



دیگر، احزاب سیاسی با سازمان دادن به اندیشه‌ها و گرایش‌های موجود در جامعه، عامل نزدیک کردن و تلفیق نمودن خرده گرایش‌های فردی و اجتماعی در قالب نظریه‌ها، ایدئولوژی‌ها و یا نظام‌های اندیشه‌ای کم‌وبیش منسجمی هستند. این معنا طبعاً به مبارزات انتخابی ابعاد عمیق‌تری می‌بخشد و معنی و مورد مبارزه را از شکل فردی و گاهی سطحی خارج کرده، بدان رنگ و بویی فلسفی، اجتماعی و فرهنگی می‌افزاید و به‌صورت مسائلی سازمان‌یافته‌تر و پیش‌اندیشیده‌تر به بازار سیاست عرضه می‌کند.

سومین وجه اهمیت احزاب سیاسی در انتخابات، آن است که چون برنامه آنها قبلاً به آگاهی مردم رسیده و افراد به آن برنامه‌ها رأی داده‌اند، نمایندگان در برابر موکلان خود موظف‌اند که طبق برنامه مذکور رفتار کنند، بدین ترتیب، مردم از سویی در برابر اندیشه‌های متشتت و احیاناً متناقض یک فرد قرار ندارد تا ندانند که پس از انتخاب شدن چه می‌کند، از سوی دیگر، احتمال اینکه فرد به وعده‌های انتخاباتی خود، نهایتاً با چشم‌پوشی از انتخاب مجدد، عمل نکند، زیاد است، در صورتی که تداوم حیات سیاسی حزب و شانس او در به‌دست آوردن قدرت یا حفظ آن، بستگی به وفاداری‌اش به برنامه‌های اعلام شده در زمان انتخابات دارد و این امر، تضمینی برای تحقق خواسته‌ها و گرایش‌های مردم در زمان انتخابات است.

خاصیت دیگر وجود احزاب، آن است که مردم کشور، با آگاهی از برنامه‌های گوناگونی که توسط آنها تهیه و ارائه می‌شود، از آگاهی سیاسی و ورزیدگی بیشتری برخوردار می‌شوند و برای اعمال بهتر حق حاکمیت، که انتخابات از جلوه‌های مهم آن است، آمادگی پیدا می‌کنند. در واقع اندیشه‌های دموکراسی در مجامع حزبی پخته و



سنجیده می‌شود و سپس به مردم عرضه می‌گردد تا هنگام انتخابات، افراد با آگاهی و سنجش اندیشه‌های گوناگون به‌سوی صندوق‌های انتخاب بروند.

بالاخره در صورت فعال بودن احزاب واقعی، حتی مردم رأی‌دهنده غیرحزبی نیز می‌توانند با مقایسه برنامه‌های احزاب از استنتاج‌های ناپخته، خواسته‌های ناشدنی، اعتراضات بیجا و خلاصه مبارزه‌های بی‌برنامه اجتناب کنند و به‌جای گزینش از میان انبوهی از اندیشه‌ها و روش‌های بی‌شکل، از خلال نظام‌های نظری یکی را انتخاب کنند و با شرکت در انتخابات بر رونق آن بیفزایند.^(۱۶)

اما احزاب سیاسی در ایران چنین نقش بی‌بدیل در توسعه و تعمیق انتخابات ندارند. دلیل این امر آن است که نظام انتخاباتی فعلی ایران این بستر مناسب را برای ظهور احزاب دائمی و پایدار فراهم نمی‌کند. قواعد انتخاباتی ایران در تبدیل آرای مردم به مناصب و پست‌های اجرایی به‌گونه‌ای طراحی شده است که نقشی را برای فعالیت‌های گروهی و حزبی در تشکیل دولت و تعیین مقامات عالی‌رتبه فراهم نمی‌کند چراکه نامزدهای خواهان کسب قدرت در ایران خود را ملزم به اخذ موافقت از گروه‌ها و جناح همفکر نمی‌بینند و حمایت خود را به‌طور مستقیم از مردم دریافت می‌کنند نه از آنها.

از این رو ضرورت دارد با فراهم کردن سازوکار خاصی در قانون جامع انتخابات زمینه‌ها و شرایط مساعدتری برای ظهور احزاب پایدار فراهم شود. اولین سازوکار لازم برای فراهم کردن شرایط مساعدتر برای ظهور احزاب آن است که بین نامزدهای انتخاباتی که حمایت احزاب دارند و به‌نوعی معرفی شده و نامزد شده از سوی آنهاست و کسانی که مستقلاً و منفرداً اقدام به نامزدی کردند، تفاوت گذاشت. در واقع با ارائه امتیازها و فرصت‌های مناسب و قابل توجه و البته قانونی به نامزدهای احزاب



به نوعی زمینه بهتری برای پیروزی آنها در انتخابات فراهم شود. از طرف دیگر با عدم ارائه این امتیازات به نامزدهای منفرد شرایط برای آنها در پیروزی انتخاب سخت و دشوار گردد. البته ظرفیت و قابلیت این امتیازات باید به گونه‌ای باشد که نامزدهای خواهان پیروزی در انتخابات عدم حمایت احزاب را برابر با عدم پیروزی در انتخابات بدانند. از این رو مجبور به کسب حمایت احزاب باشند و خود را ملزم به عبور از کانال موافقت گروهی کنند.^(۱۷)

۱۰-۱. لیست‌های انتخاباتی

یکی دیگر از تدابیر لازم برای تضمین سلامت انتخابات و در نتیجه توسعه آن، تمهید مقدمات لازم برای احراز صلاحیت رأی‌دهندگان است. با توجه به اینکه به هر حال حتی در انتخابات همگانی، همه اهالی کشور، به سبب شرایط محدودکننده قانونی، نمی‌توانند در انتخابات شرکت کنند، لازم است که قبل از آغاز انتخابات و به‌ویژه در روز رأی‌گیری، برای هر حوزه انتخاباتی روشن باشد که تعداد کسانی که می‌توانند در این اقدام ملی مهم شرکت کنند، چه رقمی است و نام و نام‌خانوادگی و سایر مشخصاتی که مؤید حق رأی آنان در حوزه مورد نظر است چیست؟ طریقه وصول به این هدف، تهیه لیست‌های انتخاباتی برای هر حوزه، قبل از آغاز روز رأی‌گیری است. با تنظیم این فهرست‌ها، متصدیان اجرای انتخابات می‌توانند با اطمینان و سهولت، هویت مراجعه‌کننده را احراز و به او اجازه رأی دهند. فقدان چنین فهرست‌هایی در کشور ما سبب می‌شود که حوزه‌های انتخاباتی، به‌ویژه در زمان تجمع و تراکم رأی‌دهندگان، به اخذ شناسنامه حتی فاقد عکس قناعت کرده و بدون



داشتن فرصت و امکانات کافی برای شناسایی هویت و تشخیص اهلیت و صلاحیت رأی‌دهنده، او را مجاز به رأی دادن کنند. در چنین شرایطی، امکان شرکت دوباره در انتخابات با کارت شناسایی دیگر و در حوزه دیگر، جابجایی افراد از محلی به محل دیگر و ... فراهم می‌شود، در نتیجه سلامت کامل انتخابات زیر سؤال می‌رود. در این زمینه نیز می‌توان، با استفاده از تجربیات کشورهای دیگر، به تنظیم لیست‌های انتخاباتی توسط اداراتی نظیر ثبت احوال و یا با ثبت‌نام از مردم رأی‌دهنده در مراکز پیش‌بینی شده برای تنظیم لیست‌های مذکور، ماه‌ها قبل از انتخابات همت گماشت و بدین ترتیب، با تضمین هر چه بیشتر سلامت انتخابات، آن را هر چه بیشتر عمق و توسعه بخشید.^(۱۸)

۲. محورهای کلی تدوین قانون جامع انتخابات

با توجه به مسائل و مشکلات بیان شده در نظام فعلی انتخابات، محورها و سیاست‌های کلی که در تدوین نظام جامع انتخابات باید مدنظر قرار بگیرد، به شرح زیر است:

۱. تقسیم کار دقیق و سازمان یافته میان قوا، نهادها، سازمان‌ها و ادارات و مجموعه‌های مختلف کشور در زمینه اجرای انتخابات،
۲. در نظر گرفتن و تعیین تمامی مجریان و ناظران مختلف و شرح وظایف هر یک از آنها به تفکیک و نحوه هماهنگی بین‌دستگاهی،
۳. تدوین شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان به تفکیک هر انتخابات،
۴. تدوین شرایط عینی جهت بررسی صلاحیت‌ها و پاسخگویی مراجع ذیصلاح،



۵. تدوین نحوه ثبت نام و شرایط احراز صلاحیت، مراجع استعلام و اعلام نظر درباره کاندیداها،
۶. احصاء موارد و مصادیق تخلفاتی انتخاباتی (قبل، حین و پس از برگزاری انتخابات)، مجازات‌ها و مراجع آنها و آیین رسیدگی به تخلفات انتخاباتی،
۷. جمعیت انتخابات و کاهش تعداد انتخابات کشور،
۸. تدوین شرایط تبلیغات انتخاباتی با توجه به ابزارهای جدید تبلیغاتی مانند اینترنت، پیامک و...،
۹. نظارت بر هزینه‌های انتخاباتی کاندیداها توسط مراجع ذیصلاح،
۱۰. شفاف‌سازی امور مالی و ستادهای انتخاباتی نامزدها و تبیین ضوابط برای کمک مالی به نامزدها،
۱۱. در نظر گرفتن شرایط لازم در مورد برگزاری و اجرای انتخابات مختلف کشور به تفکیک مورد از قبیل: ریاست‌جمهور، مجلس شورای اسلامی، مجلس خبرگان رهبری، شوراها و همه‌پرسی‌ها،
۱۲. تعیین حوزه‌های انتخابیه به لحاظ تعداد نماینده در هر انتخابات با توجه به تقسیمات کشوری،
۱۳. تدوین امتیازاتی برای احزاب و کاندیداهای آنان در انتخابات و قانون جامع انتخابات،
۱۴. برگزاری رایانه‌ای انتخابات کشور اعم از مراحل ثبت نام نامزدها و اخذ رأی و شمارش آراء،
۱۵. در نظر گرفتن اقوام و اقلیت‌های قومی و مذهبی در تدوین قانون جامع انتخابات،



۱۶. برگزاری یک مرحله‌ای انتخابات کشور به جز انتخابات ریاست‌جمهوری،
۱۷. تعیین شرایط استفاده نامزدها در انتخابات مختلف از امکانات صداوسیما جهت معرفی و ارائه برنامه‌ها در انتخابات ریاست‌جمهوری و مجلس خبرگان و مجلس شورای اسلامی،
۱۸. تدوین حوزه عملکرد و اختیارات رسانه و مطبوعات و تخلفات آنها در انتخابات،
۱۹. در نظر گرفتن بودجه و هزینه‌های برگزاری انتخابات در کشور،
۲۰. در نظر گرفتن موارد خاص و احتمالی فترت در دوره‌های ریاست‌جمهوری، مجلس شورای اسلامی، مجلس خبرگان رهبری و شوراها در تدوین قانون جامع انتخابات و راه‌های برگزاری انتخابات مجدد،
۲۱. نحوه رسیدگی به اعتبارنامه‌های منتخبان در انتخابات کشور،
۲۲. افزایش ضریب امنیت انتخابات با توجه به مکانیزه کردن نظام انتخاباتی،
۲۳. توجه به هماهنگی میان نظام انتخاباتی و نظام حزبی در تدوین قانون جامع نظام انتخابات،
۲۴. یکسان‌سازی شرایط انتخاب‌کنندگان در انتخابات مختلف،
۲۵. ایجاد مکانیسم عملی برای حضور نمایندگان احزاب در پای صندوق‌های رأی در روز برگزاری انتخابات،
۲۶. تدوین و طراحی نظام انتخاباتی متناسب با شرایط کشور با الگوبرداری از نظام‌های کارآمد انتخاباتی جهان،
۲۷. ثبت نام از رأی‌دهندگان تهیه فهرست رأی‌دهندگان پیش از برگزاری انتخابات



به منظور جلوگیری از خرید و فروش و تقلب در آراء،

۲۸. دریافت خسارت از نامزدهایی که کمتر از ۵ درصد آراء را به خود اختصاص دهند (نظام تنبیهی انتخابات)،

۲۹. توجه به تدوین راه‌حلی عملی برای اعمال اصل شصت و چهارم (۶۴) قانون اساسی (افزایش ۲۰ نماینده به نمایندگان مجلس شورای اسلامی پس از گذشت هر ۱۰ سال)

۳۰. یافتن جایگزین مناسب برای شناسنامه به‌عنوان سند رسمی شرکت در انتخابات،

۳۱. برشمردن موارد ممنوعیت جمع مشاغل و مهلت استعفا و ضمانت‌اجراهای آن،

۳۲. به‌لحاظ شکلی توجه به نگارش مقررات مشترک مربوط به انتخابات در ابتدا و سپس بیان قوانین مربوط به هر انتخابات به شکل مجزا در فصول جداگانه.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاد

برای اینکه نظام انتخاباتی جمهوری اسلامی ایران در تبدیل آرای مردم به مناصب و پست‌های سیاسی کارآمد و سازنده باشد به‌گونه‌ای که پیامد و نتیجه‌اش برگزاری انتخابات سالم، بی‌مسئله، عادلانه و رقابتی و در نتیجه روی کار آمدن دولت و مجلس قوی، کارآمد و شایسته باشد، لازم است، اصلاح بنیادین در نظام فعلی صورت گیرد و قانون جامعی با استفاده از نظرات اندیشمندان و صاحب‌نظران داخلی و خارجی تجارب ۳۰ انتخابات ایران و تجارب ارزشمند دیگر کشورها تدوین شود و به انبوهی



از مشکلات موجود در نظام فعلی انتخابات پایان داده شود. به‌نظر می‌رسد اهم موارد این اصلاحات که باید صورت گیرد، بدین شرح است:

۱. انتخابات مجلس شورای اسلامی، ریاست‌جمهوری، مجلس خبرگان و شورای اسلامی باید به شکل متناسب و منطقی تجمیع شود. تجمیع انتخابات موجب صرفه‌جویی در هزینه‌های برگزاری انتخابات، صرفه‌جویی در وقت دستگاه‌های اجرایی، تنش کمتر در فضای سیاسی - اجتماعی می‌شود و در صورت هم‌زمان‌سازی انتخابات مجلس شورای اسلامی و ریاست‌جمهوری اسلامی و مجلس خبرگان رهبری و شورای شهر با هم می‌توان شاهد همسویی رئیس‌جمهور و نمایندگان مجلس و کاهش اصطکاک میان آنها و در نتیجه افزایش کارآمدی نظام اداری و سیاسی بود.

۲. برای برگزاری یک انتخابات سالم، بدون مسئله و مردمی، نظارت دستگاهی پرقدرد و بی‌طرف برای حفاظت از اجرای قانون لازم است، اما محدوده این نظارت باید معین و مشخص شود و مکانیسم نظارتی دقیق برای آن تعریف گردد.

۳. برای جلوگیری از ورود افراد بی‌شمار فاقد صلاحیت لازم برای نامزدی در انتخابات، لازم است شرایطی برای ورود به گردونه انتخابات تعیین شود.

۴. صلاحیت داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی و ریاست‌جمهوری صریح، شفاف، روشن و بدون ابهام باشد؛ به‌گونه‌ای که راه را برای هرگونه برداشت شخصی و تفسیر به رأی مسدود کند. در این راستا لازم است برای معیارهای کیفی داوطلبان انتخاباتی، تعریف عینی و کمی دقیقی صورت گیرد.

۵. حوزه انتخابیه در انتخابات مجلس شورای اسلامی منطبق با مصوبات تقسیمات کشوری نیست، از این‌رو لازم است حوزه انتخابیه با تقسیمات کشوری



هماهنگ شود.

۶. شناسنامه به‌عنوان مدرک شناسایی رأی‌دهندگان به جهت سوءاستفاده و تقلب در آن مدرک معتبر و مناسبی به‌نظر نمی‌رسد، ازاین‌رو لازم است جایگزین معتبر و قابل اعتماد دیگری برای اخذ رأی مدنظر قرار گیرد.

۷. نظام رأی‌گیری در ایران سنتی بوده، در این رابطه لازم است نظام انتخابات کشور اعم از مراحل ثبت‌نام نامزدها، اخذ رأی و شمارش آراء الکترونیکی شود برگزاری الکترونیکی انتخابات می‌تواند مزایایی نظیر سرعت بالا، صحت و دقت نتایج، سهولت بیشتر برای رأی‌دهندگان، تجزیه و تحلیل سریع آراء و هزینه پایین را به همراه داشته باشد.

۸. تبلیغات انتخاباتی باید سازماندهی شود. در این سازماندهی، جایگاه ابزارهای ماهواره‌ای، وبسایت‌ها، وبلاگ‌ها، تبلیغات مجازی و نیز پیامک‌ها در تبلیغات انتخاباتی باید روشن شود. علاوه‌بر این مجازات‌هایی برای اقداماتی تعیین شود که سعی در مستمسک قرار دادن عقاید مذهبی، گرایش‌های قومی و منطقه‌ای برای جلب آراء هستند.

۹. قواعد انتخاباتی موجود ایران در تبدیل آرای مردم به مناصب و پست‌های سیاسی و اجرایی به‌گونه‌ای است که نقشی را برای فعالیت‌های گروهی و حزبی در تشکیل دولت و تعیین مقامات عالی‌رتبه فراهم نمی‌کند، چراکه نامزدهای خواهان کسب قدرت در ایران خود را ملزم به اخذ موافقت از گروه‌ها و جناح‌های سیاسی کشور نمی‌بینند. ازاین‌رو ضرورت دارد با فراهم کردن سازوکار خاصی در قانون جامع انتخابات زمینه‌ها و شرایط مساعدتری برای ظهور احزاب پایدار فراهم شود.



۱۰. یکی از تدابیر لازم برای تضمین سلامت و در نتیجه توسعه آن، تمهید مقدمات لازم برای احراز صلاحیت رأی‌دهندگان است. با توجه به اینکه به‌رحال در انتخابات همگانی همه مردم به سبب شرایط محدودکننده قانونی، نمی‌توانند در انتخابات شرکت کنند، لازم است لیست‌های انتخاباتی برای هر حوزه، قبل از آغاز روز رأی‌گیری تهیه شود.

با توجه به مسائل مطرح شده پیشنهاد می‌شود نظر به ضرورت تدوین قانون جامع انتخابات ماده‌ای به شرح زیر در فصل هفتم برنامه پنجم توسعه کشور ذیل عنوان دفاعی، سیاسی و امنیتی افزوده شود:

ماده - دولت مکلف است با محوریت موارد زیر اقدام به تهیه لایحه جامع نظام انتخاباتی نماید:

۱. تجمیع انتخابات و کاهش تعداد آن،

۲. ارائه مکانیسم نظارتی دقیق و تقسیم کار مشخص و سازمان‌یافته میان نهادهای اجرایی و نظارتی،

۳. تدوین نحوه ثبت‌نام و شرایط احراز صلاحیت، مراجع استعلام و اعلام‌نظر درباره کاندیداها،

۴. تدوین شرایط عینی جهت بررسی صلاحیت‌ها و پاسخگویی مراجع ذیصلاح،

۵. تعیین حوزه‌های انتخابیه به لحاظ تعداد نماینده در هر انتخابات با توجه به تقسیمات کشوری،

۶. تعیین جایگزین مناسب برای شناسنامه به‌عنوان سند رسمی شرکت در انتخابات،



۷. برگزاری الکترونیکی انتخابات اعم از مراحل ثبت‌نام نامزدها و اخذ رأی و شمارش آراء،
۸. سازماندهی تبلیغات انتخاباتی با توجه به ابزارهای جدید تبلیغاتی و هزینه‌های انتخاباتی کاندیداها،
۹. تدوین امتیازاتی برای احزاب و کاندیداهای آنان در انتخابات و قانون جامع انتخابات،
۱۰. ضرورت تهیه فهرست رأی‌دهندگان برای هر حوزه پیش از برگزاری انتخابات،
۱۱. احصاء موارد و مصادیق تخلفات انتخاباتی (قبل، حین و پس از برگزاری انتخابات)، مجازات‌ها و مراجع آنها و آیین رسیدگی به تخلفات انتخاباتی.

پی‌نوشت‌ها

۱. شجاع‌پوریان، ولی‌الله. ضرورت تدوین نظام جامع انتخاباتی، روزنامه اعتماد، ۱۳۸۷/۲/۱۷، ص ۲.
۲. کدخدایی، عباسعلی. بازنگری در قانون، همشهری، ۱۳۸۸/۶/۲۳.
۳. شمس، محمدرضا. نظام انتخاباتی و احزاب حکومتی در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس، دفتر مطالعات سیاسی، ص ۵-۶.
۴. مرادی، یاسر. بررسی طرح تدوین نظام جامع انتخابات کشور، تکیه بر تجمیع انتخابات، همشهری، ۱۳۸۴/۱۱/۲۵.
۵. همان.
۶. مدنی، سیدجلال‌الدین. انتخابات در ایران، گذشته و حال، ماهنامه اندیشه و تاریخ سیاسی ایران معاصر، سال دوم، شماره ۱۵، آذر ۱۳۸۲، ص ۵۲.



۷. انتخابات، تنگناها و محدودیت‌ها، پایگاه اطلاع‌رسانی وزارت کشور، معاونت سیاسی، دفتر انتخابات.
۸. کدخدایی، عباسعلی. بایسته‌های قانون جامع انتخابات، پایگاه خبری و تحلیلی: ایران دیپلماسی، ۱۳۸۷/۶/۱۷.
۹. هریسی‌نژاد، کمال‌الدین. نظری بر ابعاد حقوقی انتخابات و راه‌های توسعه آن، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ص ۲۵۷-۲۵۸.
۱۰. بررسی حقوقی لایحه نظام جامع انتخابات، روزنامه اعتماد، ۱۳۸۵/۶/۱، ص ۸.
۱۱. مرادی، یاسر. پیشین (ردیف ۴).
۱۲. مرادی، یاسر. پیشین (ردیف ۴).
۱۳. انتخابات الکترونیکی (۱)، گروه ارتباطات و فناوری‌های نوین، مرکز پژوهش‌های مجلس، شهریور ۱۳۸۵، ص ۱۳.
۱۴. همان، ص ۹.
۱۵. پیشین (ردیف ۷).
۱۶. هریسی‌نژاد، کمال‌الدین. پیشین (ردیف ۹)، ص ۲۵۲-۲۵۵.
۱۷. شمس، محمدرضا. ص ۱۷.
۱۸. هریسی‌نژاد، کمال‌الدین. پیشین (ردیف ۹)، ص ۲۵۹.



۱. شجاع‌پوریان، ولی‌الله. ضرورت تدوین نظام جامع انتخاباتی، روزنامه اعتماد، ۱۳۸۷/۲/۱۷، ص ۲.
۲. کدخدایی، عباسعلی. بازنگری در قانون، همشهری، ۱۳۸۸/۶/۲۳.
۳. شمس‌ا، محمدرضا. نظام انتخاباتی و احزاب حکومتی در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس، دفتر مطالعات سیاسی، ص ۵-۶.
۴. مرادی، یاسر. بررسی طرح تدوین نظام جامع انتخابات کشور، تکیه بر تجمیع انتخابات، همشهری، ۱۳۸۴/۱۱/۲۵.
۵. همان.
۶. مدنی، سیدجلال‌الدین. انتخابات در ایران، گذشته و حال، ماهنامه اندیشه و تاریخ سیاسی ایران معاصر، سال دوم، شماره ۱۵، آذر ۱۳۸۲، ص ۵۲.
۷. انتخابات، تنگناها و محدودیت‌ها، پایگاه اطلاع‌رسانی وزارت کشور، معاونت سیاسی، دفتر انتخابات.
۸. کدخدایی، عباسعلی. بایسته‌های قانون جامع انتخابات، پایگاه خبری و تحلیلی: ایران دیپلماسی، ۱۳۸۷/۶/۱۷.
۹. هریسی‌نژاد، کمال‌الدین. نظری بر ابعاد حقوقی انتخابات و راه‌های توسعه آن، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ص ۲۵۷-۲۵۸.
۱۰. بررسی حقوقی لایحه نظام جامع انتخابات، روزنامه اعتماد، ۱۳۸۵/۶/۱، ص ۸.
۱۱. مرادی، یاسر. پیشین (ردیف ۴).
۱۲. مرادی، یاسر. پیشین (ردیف ۴).
۱۳. انتخابات الکترونیکی (۱)، گروه ارتباطات و فناوری‌های نوین، مرکز پژوهش‌های مجلس، شهریور ۱۳۸۵، ص ۱۳.
۱۴. همان، ص ۹.
۱۵. پیشین (ردیف ۷).
۱۶. هریسی‌نژاد، کمال‌الدین. پیشین (ردیف ۹)، ص ۲۵۲-۲۵۵.



۱۷. شمس‌ا، محمدرضا. ص ۱۷.
۱۸. هریسی‌نژاد، کمال‌الدین. پیشین (ردیف ۹)، ص ۲۵۹.



شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۹۹۴۱

عنوان گزارش: ۳۳. ضرورت تدوین قانون جامع انتخابات

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست داخلی)

تهیه و تدوین: محمدرضا شمس

ناظر علمی: ابوذکر گوهری مقدم

متقاضی: معاونت پژوهشی

سرپرستار: حسین صدری نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. انتخابات

۲. قانون جامع

۳. نظارت و اجرای انتخابات

۴. تقسیمات کشوری

تاریخ انتشار: ۱۳۸۸/۸/۱۶